Dövlətçilik məfkurəsinin və xilaskarlıq missiyasının ulu zirvəsi

Bəşər tarixinin hər bir mərhələsində özünün təsdiqini tapan faktorlardan biri siyasi lider amilinin dövlətlərin və xalqların taleyində böyük rol oynamasıdır. İnsanları milli amallar və dövlətçilik idealları ətrafında birləşdirməyi bacaran liderlər tarixin axarı ilə getməmiş, işıqlı əməlləri, yüksək siyasi dünyagörüşü və vətən sevgisi ilə öz ölkələrinin qürur salnamələrini yaratmış və təmsil etdikləri xalqların böyük şəxsiyyətlərinə çevrilmişlər.

Müasir Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpası, onun möhkəmləndirilməsi və beynəlxalq aləmdə nüfuzunun artırılması bilavasitə ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. XX əsrin sonlarında ölkəmizdə hökm sürən siyasi, iqtisadi və sosial böhran, idarəetmədə xaos, Ermənistanın təcavüzü nəticəsində yaranan humanitar və ərazi problemləri, xalqın dövlətə olan inamının sarsılması fonunda Azərbaycan bir dövlət kimi məhv olmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalmışdı. Məhz belə bir dövrdə xalqın təkidli tələbi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev əsl mənada, ölkəni dağılmaqdan, dövlətçiliyi məhv olmaqdan xilas etdi.

Anadan olmasının 102-ci ildönümü ərəfəsində xatirəsini böyük minnətdarlıq hissi ilə qeyd etdiyimiz Ulu Öndər Heydər Əliyevin də adı xalqının tarixini yaradan böyük liderlər, əbədiyaşarlıq qazanmış şəxsiyyətlər cərgəsində yer alır. Heydər Əliyevin timsalında Azərbaycan xalqı bəşər tarixinə öz imzasını həkk edən dahi bir şəxsiyyət yetirmişdir. Doğma xalqının önündə cəsarətlə addımlayan Heydər Əliyev dövlətçiliyimizin banisi, millətin böyük öndəri kimi ali bir zirvəyə ucalmışdır.

Ümummilli lider Heydər Əliyev elə bir dühadır ki, onun fəaliyyətinə nəzər salanda Azərbaycanın böyük bir tarixi epoxası barədə fikir yürütmək olur. Başqa cür desək, Heydər Əliyev elə bir zirvədir ki, onun ucalığından müasir Azərbaycanın yüksəlişi, intibahı, müstəqilliyi, qüdrətli dövlətçiliyi, xalqımızın milli həmrəyliyi, həmçinin böhrandan inkişafa, xaosdan tərəqqiyə keçid aydın görünür. Ulu Öndərin sovet hakimiyyəti dövründə və müstəqillik illərində respublikamıza rəhbərliyi məhz cəmiyyəti narahat edən problemlərə son qoyulması, tənəzzülün, geriləmənin, nöqsanların qarşısının alınması, inkişafın təmin olunması və ən əsası sarsılmaz müstəqilliyimizin, qüdrətli dövlətçiliyimizin etibarlı təməllərinin yaradılması ilə əlamətdar olub.

Ona görə ulu öndər Heydər Əliyevin həm sovet illərində, həm müstəqillik dövründə Azərbaycana rəhbərliyi tariximizin dönüş nöqtəsi kimi də nəzərdən keçirilir. Birinci mərhələdə Azərbaycanın öz iqtisadi göstəricilərinə görə keçmiş ittifaqın geridə qalmış ölkələri sırasından qabaqcıllar cərgəsinə çıxmasına nail olan Heydər Əliyev özünün müdrik rəhbərliyi ilə xalqımızı nəinki sovetlər birliyində, bütün dünyada tanıtdı. Sovet dövlətinin sərt ideoloji tələblərinin hakim olduğu bir şəraitdə Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın milli oyanışına yol açdı, milli-mənəvi dəyərlərimizin unudulmasının və itirilməsinin qarşısını aldı.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana birinci rəhbərlik dövrü həm də respublikamızda qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi, hüquqi islahatlar çərçivəsində xalqımızın milli maraqlarının təmin olunması ilə əlamətdardır. İnkişaf hədəflərini düzgün müəyyənləşdirən Ulu Öndər buna uyğun olaraq korrupsiya əməllərinin, o cümlədən rüşvətxorluğun qarşısının alınması üçün sərt tədbirlər həyata keçirdi. Təbii ki, bu tədbirlər respublikamızda inkişafa maneçilik yaradan buxovların qırılıb atılmasına, cəmiyyətimizin mənəvi sağlamlığının təmin olunmasına uğurla xidmət edərək, müsbət nəticələrə nail olundu.

Hüquqi islahatlar çərçivəsində isə yalnız bir məqamı - 1978-ci ildə qəbul edilən Azərbaycan SSR-in Konstitusiyasında yer alan müddəaları misal çəkməklə Ulu Öndərin nümunəsində dövlətə və xalqa layiqli xidmətin ali nümunəsini göstərə bilərik. Sovet dövlətinin xalqları öz keçmişindən, ənənəsindən, tarixindən uzaqlaşdırmağa yönəlik siyasət yürütdüyü, milli dəyərləri unutdurmağa çalışdığı bir dövrdə qəbul edilən Azərbaycan SSR-in Konstitusiyasında yer alan məqamlar milli və mənəvi dəyərlərimizin qorunması üçün hüquqi əsasları daha da gücləndirdi. Bu sırada Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi təsbit olunması Heydər Əliyevin sovet illərində xalqımız qarşısındakı xidmətlərinin ən möhtəşəm nümunələrindən biridir.

Xalqımızın dahi övladının 1982-ci ilin noyabr ayında Sovet İttifaqının siyasi kursunu müəyyənləşdirən ən ali orqana - Siyasi Büroya üzv seçilməsi, həmçinin həmin ərəfədə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini təyin olunması onun Azərbaycana uğurlu rəhbərliyinin nəticəsi idi. Eyni zamanda Ulu Öndərin SSRİ kimi fövqəldövlətin rəhbərləri sırasında yer alması onun dövlət xadimi kimi səriştəsinin, təcrübəsinin, ən əsası, nüfuzunun ittifaq miqyasında etiraf olunması idi.

Ümummilli Liderin siyasi karyerasının bu yüksəlişi həm də xalqımızın möhtəşəm nailiyyəti idi. Çünki bu vəzifədə Heydər Əliyev bir azərbaycanlı kimi öz xalqını ali zirvədə təmsil edirdi. Bu dövrdə SSRİ kimi böyük bir dövlətin mühüm iqtisadi və sosial sferalarını kurasiya edən Heydər Əliyev doğma vətəninə də yetərincə diqqət ayırırdı.

Sovet illərində özünün müdrik rəhbərliyi sayəsində Azərbaycanın iqtisadi inkişafına və milli intibahına nail olan, həyata keçirdiyi tədbirlərlə respublikamızın etibarlı gələcəyinin möhkəm təməllərini yaradan Heydər Əliyev sonrakı dövrdə də xalqımızı çətin sınaqlardan, böhranlardan layiqincə çıxarmış, öz əməlləri ilə tariximizin növbəti şərəfli səhifələrini yazmışdır. 1987-ci ilin sonlarına yaxın M.Qorbaçovun yürütdüyü siyasətə etiraz edərək bütün vəzifələrindən istefa verən Heydər Əliyev həmin dövrdə də öz xalqının yanında olmuş, xüsusən Naxçıvanda həyata keçirdiyi siyasi fəaliyyətlə milli-azadlıq hərəkatının daha da güclənməsinə layiqli töhfələrini vermişdir. Bu illərdə Heydər Əliyevin liderliyi və təşəbbüsü ilə Naxçıvanda üçrəngli bayrağımızın dövlət bayrağı elan olunması, ilk dəfə 20 Yanvar hadisələrinə siyasi-hüquqi qiymətin verilməsi, SSRİ-nin saxlanılması ilə bağlı referendumun muxtar respublikada boykot edilməsi Ulu Öndərin qətiyyətinin və vətənpərvərliyinin göstəriciləri kimi tariximizin böyük siyasi hadisələridir. Məhz Heydər Əliyevin cəsarətli addımları xalqımızın milli-azadlıq mücadiləsini yeni mərhələyə yüksəltmiş, müstəqilliyimizə gedən yolumuza işıq salmışdır.

Ağır və gərgin təbəddülatlarla dolu 1993-cü ildə müstəqilliyimizin və dövlətçiliyimizin xilas edilməsi isə Heydər Əliyevin uzaqgörən və parlaq siyasi zəkasının, vətən sevgisinin növbəti və tarixi təcəssümü oldu. Ulu Öndərin ikinci dəfə xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışı xalqın iradəsinə əsaslanan tarixi bir çağırış idi. 1993-cü ilin iyun hadisələri zamanı Azərbaycan faktiki olaraq vətəndaş müharibəsi astanasına gəlmişdi. Gəncədə baş verən hadisələr, ölkədə separatizmin alovlanması, ordu birləşmələrinin özbaşınalığı və qeyri-peşəkar rəhbərliyin fəaliyyətsizliyi dövlətçiliyin iflasa uğramasına gətirib çıxarırdı. Belə bir dövrdə xalqın ümidsizliyini ümidə çevirən yeganə şəxsiyyət məhz Heydər Əliyev oldu. 1993-cü ilin 15 iyununda Heydər Əliyevin Azərbaycan Ali Sovetinin sədri seçilməsi və ardınca prezident səlahiyyətlərini icra etməyə başlaması ölkənin taleyində dönüş nöqtəsi oldu. 15 İyun - Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd olunur və Azərbaycan dövlətçiliyinin qorunmasının əsas sütunlarından biri sayılır. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı ilə ölkədə stabillik bərqərar edildi, ordu quruculuğu sahəsində fundamental islahatlar həyata keçirildi, separatçı meyillər yatırıldı və dövlət idarəçiliyi möhkəmləndirildi. Bütün bu addımlar Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi yaşaması və inkişaf etməsi üçün ilkin şərtləri formalaşdırdı.

Amma cəmiyyətdə həm birləşdirici, həm də ümidləri itməyə qoymayan güclü bir hiss də hakim idi. Bu hiss Ulu Öndər Heydər Əliyevə olan inamdan irəli gəlirdi. Bütün xalq, hətta hakimiyyətdə olan siyasi qruplar da bilirdilər ki, respublikamızı düşdüyü dərin böhrandan, üzləşdiyi təhlükələrdən yalnız görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev xilas edə bilər. Bu mənada həmin gərgin günlərdə Heydər Əliyevə ünvanlanan müraciətlər Ulu Öndərə olan ümumxalq inamının göstəricisi idi. Xalqımızın dahi oğlu o ağır günlərdə öz siyasi təcrübəsinə, uzaqgörənliyinə söykənərək böyük qətiyyətlə özünün xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirdi. Ulu Öndərin sayəsində Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin əbədi olması təmin edildi, dövlətçiliyimiz qorundu.

Beləliklə, sovetlər dövründə Azərbaycanın intibahını təmin edən Ulu Öndər Heydər Əliyev müstəqillik illərində müasir dövlətçiliyinin banisinə çevrildi. Öz əməlləri ilə xalqımızın Ümummilli Liderinə çevrilən Heydər Əliyevin müəllifliyi ilə ötən əsrin 90-cı illərinin ortalarından etibarən müstəqillik salnaməmizin şərəfli səhifələri yazıldı. Ulu Öndər özünün zəngin siyasi təcrübəsi ilə müasir dövlətçiliyimizin etibarlı təməllərini yaratdı, respublikamızı beynəlxalq hüququn tamhüquqlu üzvünə çevirdi. Həyata keçirilən məqsədyönlü islahatlarla cəmiyyət həyatının bütün sahələrində inkişafın, hüquqi dövlət quruculuğunun əsası qoyuldu. Qısa zaman ərzində Ulu Öndərin həll etdiyi problemlər həm də Azərbaycana beynəlxalq miqyasda olan etimadı gücləndirdi və bunun məntiqi nəticəsi kimi Heydər Əliyevin milli inkişaf strategiyasının əsas sütunlarından olan "Əsrin müqaviləsi" imzalandı.

Ümummilli Liderin təşəbbüsü ilə həyata keçirilən neft strategiyası Azərbaycanın iqtisadi inkişafının yeni mərhələsinə çevrildi. 1994-cü il sentyabrın 20-də imzalanan "Əsrin müqaviləsi" ilə dünya dövlətləri və transmilli şirkətlər Azərbaycanın enerji resurslarına sərmayə yatırmağa başladılar. Bu, bir tərəfdən ölkənin iqtisadi potensialını artırdısa, digər tərəfdən Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunu gücləndirdi. Ulu Öndərin "Neft Azərbaycanın milli sərvətidir və bu sərvət xalqımıza xidmət etməlidir" prinsipi müstəqil iqtisadi siyasətin əsas dayağına çevrildi.

Heydər Əliyev xalqın birliyini və milli həmrəyliyi Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin əsas təminatçısı kimi qiymətləndirirdi. Bu səbəbdən də vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna və hüquqi dövlətin təməllərinin möhkəmləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirirdi. Ədalətli məhkəmə sisteminin yaradılması, insan hüquq və azadlıqlarının təminatı, qanunun aliliyinin qorunması Ulu Öndərin idarəçilik fəlsəfəsinin əsasını təşkil edir.

Hər bir dövlətin uğurlarının təməlində mütərəqqi siyasi kurs və təkmil idarəçiliklə yanaşı, bir sıra müxtəlif amillər, o cümlədən mükəmməl hüquq sisteminin mövcudluğu dayanır. Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra respublikamızın inkişaf yoluna bu prizmadan nəzər saldıqda görürük ki, həyata keçirilən dövlət quruculuğunun əsas elementlərindən biri dövrün tələb və çağırışlarından irəli gələrək hüquqi sistemin tamamilə yenilənməsi olmuşdur. Ulu Öndərin bu sahədə həyata keçirdiyi islahatlar isə həm mükəmməl hüquqi bazanın formalaşdırılmasını, həm də bu sahədə müvafiq dövlət qurumlarının fəaliyyətinin yenidən qurulmasını, onların işinin təkmilləşdirilməsini əhatə etmişdir.

Ulu Öndər özünün zəngin siyasi təcrübəsi ilə müstəqil Azərbaycanın möhkəm əsaslar üzərində qurulmasına və beynəlxalq arenada layiqli mövqe qazanmasına nail oldu. Onun rəhbərliyi ilə həyata keçirilən daxili və xarici siyasət ölkənin siyasi sabitliyini təmin etməklə yanaşı, iqtisadi inkişafın və hüquqi dövlət quruculuğunun əsasını qoydu. Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə qəbul olunan 1995-ci il Konstitusiyası müstəqil Azərbaycan Respublikasının hüquqi-siyasi inkişaf yolunu müəyyənləşdirdi və ölkənin demokratik dövlət kimi inkişafına hüquqi zəmin yaratdı.

Heydər Əliyevin ən böyük xidmətlərindən biri də milli ideologiyanın formalaşdırılması, gənc nəslin azərbaycançılıq ruhunda tərbiyə olunması və tarixi yaddaşın qorunması istiqamətində atdığı addımlardır. Ümummilli liderimiz gəncləri ölkənin gələcəyi hesab edir və daim vurğulayırdı ki, Azərbaycanın sabahı savadlı, vətənpərvər, milli dəyərlərə sadiq olan gənclərin çiynində yüksələcək. Bu məqsədlə "Gənclər siyasəti haqqında" dövlət proqramları hazırlanaraq uğurla həyata keçirildi.

Ümummilli Lider, həmçinin Azərbaycan diasporunun gücləndirilməsini, xaricdə yaşayan soydaşlarımızın milli kimliyinin qorunmasını və onların Azərbaycanla əlaqələrinin möhkəmləndirilməsini daim diqqət mərkəzində saxlayırdı. Onun təşəbbüsü ilə dünya azərbaycanlılarının qurultaylarının keçirilməsi beynəlxalq aləmdə milli birliyimizin nümayişi baxımından tarixi hadisələrə çevrildi.

Heydər Əliyevin dövlətçilik fəlsəfəsində milli maraqlar hər zaman prioritet olmuşdur. Onun diplomatik manevr bacarığı, çevik və qətiyyətli qərarları nəticəsində Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində mövqeyi gündən-günə möhkəmləndi. Ulu Öndərin yaratdığı və formalaşdırdığı siyasi məktəb bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Məhz bu siyasi kursun davamıdır ki, Azərbaycanın regionda və dünyada nüfuzu getdikcə artır, dövlətimiz öz sözünü deyən və qəbul etdirən gücə çevrilir.

Bütövlükdə, Heydər Əliyev hansı siyasi-ictimai və iqtisadi dövrdə respublikamıza rəhbərlik etməsindən asılı olmayaraq hər zaman öz vətəninin və xalqının yüksək rifahı üçün çalışıb. Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi haqqında" 29 sentyabr 2022-ci il tarixli sərəncamında Ulu Öndərin respublikamız və xalqımız qarşısındakı tarixi xidmətləri ətraflı təhlil olunub. Sərəncamda qeyd olunduğu kimi, Heydər Əliyevin zəngin həyat yolu və müstəsna fəaliyyətinin bütün mərhələləri bir-birini tamamlamış, öz xalqına sıx bağlılığın, milli dövlətçilik məfkurəsinə sadiqliyin canlı təcəssümü olmuşdur: "Geniş bilik və dərin təfəkkür sahibi olan Heydər Əliyev düşünülmüş və cəsarətli qərarları ilə təkcə müstəqillik dövründə deyil, bütün dövrlərdə Azərbaycan ictimaiyyətini ən ciddi şəkildə düşündürən məsələləri uğurla həll etmişdir. Ulu Öndər cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələri arasında üzvi bağlılığı aydın görərək, müəllifi olduğu milli inkişaf strategiyasında ictimai, siyasi, sosial, iqtisadi, mədəni və digər sahələrdə qarşıda duran vəzifələri düzgün müəyyənləşdirmiş və məharətlə həyata keçirmişdir".

Sərəncamda qeyd olunduğu kimi, dövlətçilik salnaməmizdə silinməz izlər qoymuş, azərbaycanlı olması ilə ömür boyu fəxr etmiş, milli qürur və iftixar mənbəyimiz Heydər Əliyev bütün dünyada Azərbaycanın rəmzi kimi qəbul edilir. Xalqımız onun əziz xatirəsini həmişə uca tutur və minnətdarlıqla anır, yenidən hakimiyyətə gəldiyi günü dövlət bayramı Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd edir.

Heydər Əliyev elə bir siyasi kurs, elə bir bir inkişaf strategiyası müəyyənləşdirib ki, onların həyata keçirilməsi Azərbaycana yalnız yüksəliş və güclü dövlətçilik vəd edir. Bununla yanaşı, Heydər Əliyev həm də möhtərəm Prezident İlham Əliyevin timsalında özünün layiqli varisini, müəyyən etdiyi siyasi kursu davam etdirməyə qadir, qətiyyətli və milli dəyərlərə bağlı lider yetişdirmişdir. 2003-cü ildə xalqımızı qarşıdan gələn prezident seçkilərində siyasi varisi İlham Əliyevi dəstəkləməyə çağıran Ulu Öndər inam hissi ilə bildirirdi ki, yekunlaşdıra bilmədiyi taleyüklü məsələləri, planları, işləri İlham Əliyev başa çatdıra biləcək.

Ötən 22 ildə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qazanılan hər bir nailiyyət, Azərbaycanın keçdiyi dinamik inkişaf yolu, qlobal miqyasda söz sahibinə çevrilməsi bir daha Ulu Öndərin nə qədər müdrik və uzaqgörən olduğunu aydın şəkildə təsdiq edir. Bu illər ərzində cənab İlham Əliyevin qətiyyətli siyasəti nəticəsində Azərbaycan öz inkişaf göstəriciləri ilə tarixinin ən qüdrətli dövrünə qədəm qoyub. Qürur hissi ilə qeyd etməliyik ki, bu gün respublikamız dünya birliyinin nüfuzlu, etimad göstərilən üzvü, regionun aparıcı dövlətidir. Bütün bunları təmin edən Prezident İlham Əliyevin adı isə dünyanın ən nüfuzlu siyasi liderləri ilə bir cərgədə çəkilir.

Heydər Əliyev yolunu qətiyyətlə, layiqincə davam etdirən Prezident İlham Əliyev Azərbaycanı inkişaf göstəricilərinə və hərbi gücünə əsasən tarixinin ən qüdrəti dövləti etməklə, Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş torpaqların azad olunması üçün də münbit tarixi zəmin yaratdı. Beləliklə, 44 günlük Vətən müharibəsində və lokal xarakterli antiterror tədbirləri ilə qazanılan tarixi zəfərlər, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi, suverenliyimizin tam bərpa olunması Azərbaycanın yüksəlişinin, qüdrətinin və Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli siyasətinin təntənəsi oldu. Bu zəfərlərlə Prezident İlham Əliyev həm də ata vəsiyyətini layiqincə yerinə yetirdi, Heydər Əliyevin ən böyük arzusunu həyata keçirdi. Ona görə Ulu Öndərin ruhu da rahatdır. Çünki onun axıra çatdıra bilmədiyi taleyüklü məsələləri layiqli siyasi davamçısı kimi möhtərəm İlham Əliyev qətiyyətlə həll edir.

Qeyd edək ki, qazanılan zəfərlərin ideya-siyasi və mənəvi təməllərində də məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin yaratdığı dövlətçilik ideologiyası, xalq-dövlət birliyi və güclü ordu quruculuğu dayanır. Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, "Əgər Heydər Əliyev məktəbi olmasaydı, bu gün biz bu uğurları qazana bilməzdik". Bu fikirlər ulu öndərin dövlət və xalq qarşısında xidmətlərinin əsl mahiyyətini və əbədi dəyərini ifadə edir.

Azərbaycan yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyub. Həm işğaldan azad olunmuş torpaqlarımız bərpa olunur, həm də respublikamız yeni iqtisadi və sosial inkişaf yolu ilə irəliləyir. Bütün bunlar bir daha təsdiq edir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin ideyaları həyata vəsiqə alır və ölkəmiz Prezident İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyi ilə daha böyük uğurlara doğru qətiyyətlə addımlayır.

Onu da qeyd edək ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev həm də müasir dövlətçiliyimizin memarı, dövlət müstəqilliyimizin və suverenliyimizin təminatçısı, millətin siyasi yaddaşında silinməz iz buraxmış fenomenal şəxsiyyət kimi tariximizdə əbədi yaşayacaqdır. Onun müəyyən etdiyi strateji kurs bu gün də Azərbaycanın gələcək inkişafının yol xəritəsidir. Azərbaycanın bugünkü uğurları Heydər Əliyev ideyalarının və müdrik siyasi xəttinin davamı kimi xalqımızın şərəf tarixində öz yerini tutur.

Zahid CƏFƏROV,
BDU-nun Hüquq fakültəsinin professoru, h.e.d.,
Qərbi Azərbaycan İcması İdarə Heyətinin üzvü.